

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravišstvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 30. — Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 24

V Trstu, 15. decembra 1925.

Leto VI.

Ob koncu leta

In bilo je težko,
vse bil je mrak in strah,
a dvignilo ga je samo —
širokih kril razmah.

(Župančič.)

Leto gre h koncu. Bilo je trdo, a ni bilo trše od drugih. Vajeni smo takih let, zato gremo dalje in ne vzdihamo radi prestanege.

Kakšen je obračun tega leta? Ne spuščamo se danes v podrobnosti, saj bo še priložnosti. Tudi niso razmere povsod enake in je razpoloženje spremenljivo. Toda če je kje depresija, je po naši lastni krivdi. Dvoje vzrokov je, ki nas izpodjedata: nedelavnost in nedostajanje samozvesti. Vsi neuspehi, ki jih beležijo naša društva, imajo v tem svoj koren. Nedelavnost in nedostajanje samozvesti pa segata tako eno v drugo, da človek ne ve, ali je prvo ali drugo pravzaprav posledica.

Kot prekletstvo leži na nas nedostajanje samozvesti. Skrb človeka razrahlja, razkroji, res je to, toda mora biti silna skrb in taka, ki človeku ranja dušo. Nikakor ne živi učitelstvo brezskrbnega življenja s svojo delavsko plačo, toda nič manj težkega in skrbi polnega življenja ne živijo danes široke plasti kmečkega in delavskega ljudstva. In vendar ni v njih tiste brezmejne klavnosti, ki jo tu in tam srečujemo v lastnih vrstah, tiste moralne bede, ki je značilna baš za umstvenike, če jim vsakdanje življenje ne teče tako gladko, kakor so vajeni, če je morda njih košček kruha kak dan nekoliko trši kot običajno, če ni njih ljubljene zapeček tako voljno topel in miren, kakor so vajeni. Tega dejstva ne opazujemo le pri takih, ki resnično trdo žive, ampak celo (in še v veliko večji meri) pri onih, ki jim niti ni tako hudo in ki so gmotno in često tudi službeno veliko bolj zavarovani. Da, prav taki so, ki v svoji malodušnosti in včasih tudi v svoji malovrednosti begajo še ostale, ki bi se sicer ne udajali oni otročji in mož nevredni poparjenosti in obupanosti.

Ali je to znak propadanja? Kultura človeka razjeda in mu lomi odpornost. Čim več kulture, tem manj fizične in moralne sile. Ali je kultura, ki razjeda nekatere v našem stanu? Ali je rafinirano uživanje, ki nam slabi živčni sestav? Bilo bi smešno trditi kaj takega. Učitelstvo nima danes povečini niti najpotrebnejšega, kaj še, da bi se moglo predajati življenju, ki bi mu moglo rušiti živčevje! Če je med nami ljudi, ki izgubljajo samozaupanje in vero v se že ob prvi meglici na obzorju, če se plašijo lastne sence pri belem dnevu, je to znak, da smo vse preveč hlapčevali kot stan in da si z vsem delom v organi-

zaciji nismo znali, v teku desetletij, pridobiti samo stojnosti. Poleg tega pa živimo duševno še popolnoma v oni dobi pred vojno, ki je bila višek takozvanega svobodnega gospodarskega sestava in torej relativno mirna.

Prišli so nemirni časi, doba iskanja in pretresov, prišel je somrak vsemu, kar je filistrskega, prišel je čas neprijetnosti, udarcev in muk. S tem moramo računati. Nič ni najivnešega, kakor da bi hoteli v takih časih živeti patriarhalčno življenje po zakoni- tih določilih in uradnih odredbah. Kadar valovi, plju- skajo valovi čez krov, in kdor je sredi njih, se mora z njimi boriti. Morda ga pogoltnejo; toda najprej ga bodo, če bo dal vesla iz rok in čakal, da ga srečna zvezda reši iz nevihte.

Najbolj smešno pa in obenem najbolj nespametno, poniževalno in mož nevredno je, če se kdo v taki uri skuša skriti kakor otrok pred strahom, bled in trepetajoč, nadlega sebi in drugim. Preveč je takih viteзов in vitezinj žalostne postave med nami. Življenje je treba vzeti kakršno je in če je trdo, je treba postaviti proti njemu ono jeklo, ki ga je narava sama položila v človekov organizem, da ga varuje pred zunanji silami. Razmere v človeški družbi niso de'ansko nič drugega kot delo ljudi samih, zato je tudi boj proti njim mogoč in je mogoč uspeh. Ni polnega življenja in ni lepote v človeku, če ni zmog- žen sprejeti borbe v življenju, če se ne skuša dvi- gniti nad razmere in če kot otrok, šibak in plah, čaka čudežne rešitve. In tudi ni nikake škode na- posled, če takega slabiča pomete veter s svoje poti.

Ali — ptiča Samoživa je dvignil le — širokih kril razmah. Če si učitelstvo ne utre poti iz nekdanege hlapčevstva ven, v širji svet s samoizobrazbo, z večjo vero v se, z večjo samozvestjo in z večjim pogu- mom, s širjim in trdnejšim pogledom okrog sebe, bo njegova usoda vredna one klavnosti, ozkosrčnosti in malodušnosti, ki jo srečujemo pri nekaterih sme- šnih pripadnikih stanu. Treba je novega duha v naše vrste, več volje, več življenjske sile, več samozaupa- nja in žilavega dela. Imamo košček grenke zgodo- vine za seboj, a uči nas, da ni še nihče propadel, če tudi ni bila gladka njegova pot. Tudi s prodaja- njem si še noben učitelj ni kupil lahkega, prijetnega življenja. A kdor je ostal dosleden in krepek, je imel vsa notranje zadoščene in si je upal kadarkoli mirno pogledati prijatelju v oči. Čas zahteva krepih duš in trdih ljudi, zato bo onemu malomeščanskemu, smešnemu obupavanju v naših vrstah, boj zajčev- stvu in posebnosti še boj onemu zavestnemu zastrup- ljanju z malodušnostjo, ki ga gojijo nekateri le zato, da opravičujejo z njim svoja nečedna dejanja! Zakaj — da se vprašamo odkrito — kaj ima učitelj iz- gubiti?

NOVI ROD.

Izšla je III. številka ter se tudi razposlala. Kdor

prejema 10 ali več izvodov, je naprošen, da poravna naročnino za prejete prve tri številke.

O ozračju oprečnosti

Prilike, u kojima se krećemo, prepune su protivrjeća. Živimo u ozračju samih oprečnosti, gdje se jedno misli, drugo piše, a treće radi — Dapače iz samih riječi odražavaju se protuslovlja, kao što se ona ispoljavaju i u pojedinim slučajevima u praksi. Mi smo se već potpunoma priučili ovome stanju stvari, pa nas nimalo ne iznenađuje, kada se sa iste strane gazi ono što se prije u život provadjalo.

Konstatirajući ovo paradoksalno dejstvo, nije moguće da se bez primedbe mimoidje jedan članak, Josipa Lombardo-Radice, pripoeen u oktobarskom broju lista *«L'educazione nazionale»*. Obzirom na predstojeće novo razvrstavanje učiteljstva, smatra pisac nužnim, da napomene, kako je ministar Gentile i najbliži mu suradnici — za vrijeme, dok su bili na kormilu, — držali sebe i svoje podređene nad kompetenciju pojedinih učiteljskih grupa, te kako su se uztezali od svake propagande za bilo koju sindikalnu učit. ustanovu, da budu na taj način imali svobodne ruke, te da ne budu osumljeni sa strančarstva. I za razliku označuje, kako su na novo ustanovljenje sindikalnih organizacija, — osobite na osnovni fašistovski sindikat školskih nadzornika, — uplivali vrlo žalosni psihološki razlozi, kao požuda kod jednih, da čine karijeru, a kod drugih opet strah i želja, da žive na miru. Zatim nastavlja, da je za ove zagovaranje školske reforme samo etiketa. Ovaj maleni broj ljudi, kao da traže samo iskaznicu (tessera), brineći se više za svoje lične interese nego za uzgojni smisao škole. Tvrdi, da onaj, koji hoće podrediti školu politici, ne brani reformu, nego ju vreda. Zatim tumači duh Gentilijeve reforme u smislu nacionalnog odgoja, koji ide za tim, da odgoji dobre narodne sinove i svijesne državljane, naglašujući, da je dijete, — povučeno u strančarske borbe, — samo karikatura djeteta. — Između ostalog nazivlje zatim prisilno upisivanje u stranku *«l'iscrizione d'ufficio»* te izjavljuje, da je to rasulo školske reforme, koja je djelo osvjedočenih, kojima se jedino povjerava, jer samo oni proučavaju i ljube naraštaj i školu. Zaključuje sa riječima: «Io oso dire: quando la maggioranza dei maestri e dei funzionari

avrà piegato la schiena, — accettando una tessera, che non aveva mai chiesto, finchè non aveva paura, la riforma Gentile non varrà più un fico secco. Prendete la riforma, ve la regalo per nulla. Non val più nulla in mano di uomini, che obediscono non alla loro coscienza, ma al loro interesse.»

Ove inače temeljite izave Lombarda Radice vjerni su odraz ozračja, koje je zaraženo samim kontradikcijama. On se upravo maštorski znade prilagoditi tome stanju, ta sva su njegova djela u potpunoj oprečnosti sa njegovim lijepim frazama. Dok s jedne strane u napomenutom članku odlučno zagovara nadstranačko obilježje školske reforme i njezinu čisto odgonu stranu, svečano izjavljujući da se škola ne smije podrediti politici — dotle nam s druge strane kruta zbilja dokazuje, kako je sam Lombardo Radice sa svojom suradnjom mnogo skrivio, da se već od samog početka primijene Gentilijeve reforme politika uvela u naše škole. A zar nije onaj odlomak zakon o potalijančenju naših slaven-skih škola, — koji je stvoren svakako i sudjelovanem L. R. kao tadašnjeg glavnog ravnatelja pučke nastave u Ministarstvu prosvjete, — čisto političkog značaja, koji zasluđuje isključivo političke ciljeve? Zar nije politika uvadjeti u inorodne škole strani jezik kao nastavni, a onemogućiti, da se na istim školama poučava na temelju materinskog jezika djece?

Uostalom može se sve ovo da opravda time, što živimo u ozračju oprečnosti, radi čega nimalo ne smeta Lombardu Radice, da na papiru osuđuje i isključuje iz škole onu politiku, koju je pred dvije godine on sam u naše učione uveo. — Napokon sve se ovo opravdava s razlozima, da se sve poduzimlje u interesu države i opće stvari.

I kad se za čas otresemo ovih primjedbi i predjemo iz ozračja protuslovlja na papirnatu konstataciju spomenutog pisca, onda s njime potpuno suglasujemo. Rekao je goļu nepobitnu istinu.

Mi ipak vjerujemo, da će se ozračje, u kojemu carstvuju sami protuslovnosti, u naškoriije vrijeme raspršiti i očistiti, a da će se ljudsko društvo vratiti dosljednosti i zreloom kriteriju.

Titus.

Pitanje slovenskog jezika u našim školama

Na ovo pitanje potakla nas simptomatična, bolje rečeno, žalosna «afera» u pitanju učenja slav. jezika u osnovnim školama voloskog kotara. — Reč bi da je ovo pitanje, barem u praksi, sasma rešeno u svim «hrvatskim» školama pazinskog, pulskog i porečkog kotara, i to vrlo jednostavno tako, što se na tim «našim» školama ne podučava ni nadodavno naš slav. jezik, premda ih polaze isključivo ili barem ogromnom većinom naša slavenska deca. — Ovo doduše se protiv jasnog slova zakona, ali — tako je! Ne podučava se u nijednoj formi materinski jezik naše dece ni u postojećim «hrvatskim» školama, u kojima, kako poznato, po Gentilijevoj škol. reformi već se potalijančiše niža tri razreda (tri škol. godišta); a sasma je isključen naš slav. jezik iz naših bivših hrvatskih škola širom zapadne Istre, što se nalazile većinom po našim selima a beše postupno redom potalijančene. Naši roditelji, u koliko im bi to moguće, uložile molbe, da im se deca uče u materinjem jeziku nadodavno prema zakonu. Onaj «nadodavno» značio bi podučavanje izvan satnice.

Ovo ima svoje vrlo prozirno značenje, koje na žalost dobiva tu i tamo konkretne forme. — Ipak gdegdje nekogi naši učitelji rado se prihvatiše nadodavno, t. j. izvan satnice, učiti našu decu u njihovu materinskom jeziku bez ikakva skrupula i pretenzije.

U koliko nam je poznato, a možemo i pogrešiti, u tom pitanju igraju glavnu ulogu naši didaktični ravnatelji u svojstvu mesnih nadzornika. Oni ili ne predlažu dotične molbe slav. roditelja za poduku našeg jezika na svog nadležnog škol. nadzornika, ili ih predlažu s predlogom, da se ne uvažava ovaj ili onog razloga. Ovo neki didakt. ravnatelji čine pod pritiskom svoje političke stranke ili pod utjecajem sindaka; a u drugu ruku ne čine oni da si «okalaju» ruke i čelo uvođenjem slav. jezika u «naše» škole. To bi značilo, da se ne žele kompromitovati pred svojom talij. javnošću, dotično u vladaučoj stranci. Iako dakle u tome pitanju nema nejasnosti, ipak didakt. ravnatelji iz više razloga, osobnih i političkih, ne vole se pačati s tim pitanjem, dapače mu se protive. Ako se je pako koji **savesni didakt. ravnatelj** postavio na temelj zakona pedagogije i čovečnosti predloživši molbe slav. roditelja za jezik u školi naš škol. nadzornika bez protivnog predloga, tu se uveo slav. jezik nadodavno u škole, dotično mogao se

uvesti. — Mi ćemo naknadno navesti točno, gde se podučava slav. jezik nadodatno, a gde ne.

Pitanje i uvedbi našeg jezika nadodatno nije se mogao ukloniti didakt. ravnatelj u Voloskome-Opatiji. Pozva nedavno on nekoje naše učitelje i učiteljice, koji službu u na «našim» školama i gde je narod molio učen e srpsko-hrvat. jezika, da se reši to pitanje u onome škol. okružju. Na pre se je oborio, na toj konferenci na nekoje tobož učitelje koji «agitirale» za hrv. jezik, a onda iz avio da nije bilo potrebno tih zamolba kad je on sam spreman uvesti slav. jezik u školu. Ali ko je od učitelja voljan podučavati ga, vala da ga uvede samo u četvrtke. Tada, ko iz vedra neba grom, upravi pitanje jednomu za drugim redom: Hoćete li vi uzeti tu poduku ili ne? Naši tu učiteljice bili su u neprilici šta da odgovore, pošto nijesu znali za zakonske propise glede te poduke, a dotični didakt. ravnatelj po svoj prilici

hotomice i tendenciozno, nije ništa priopćio podređenom a ni prisutnom učiteljstvu išta glede prava i odštete što ju uživaju učitelji za podučavanje slav. jezika. Premda je naše učiteljstvo preopterećeno dnevnim obukom i nastavnim tečajem, iako nekoji podučavaju sedmično 30—36 sati, ipak su nas neugodno došli odgovori svih prisutnih učitelja i učiteljica na ravnateljevo pitanje i poziv. Jedni ne mogu primiti, jer preopterećeni, drugi bi podučavali srpsko-hrvat. jezik, ako ne moraju učiti talij. jezik; treći bi, ako ih se za to nagradi.

Svi primiše uvetno, a pošto ti uveti se ne primaju — naš jezik bi tako «elegantno» isključen iz dotičnih škola.

Dosti! Ovoliko na razmišljanje našem učiteljstvu Liburnije, komu dovikujuemo: Quo vadis?

Na drugome mestu donasmo predmetni dekret nadzorništva okružja Volosko-Opatija.

Nekaj opazk k načrtu za samoizobrazbo

«U. l.» je v štev. 22. v članku «Nekoliko načrta za samoizobrazbo» podal smernice glede te snovi in utemeljeval zmotu v omejitvi samoizobraževalnega dela na kmet. strok. izobrazbo, češ da je to podrejenega pomena in v splošnem le teorija.

Dasi se ni nihče k temu oglašil — kar ni baš zdravo znamenje, saj je vendar menian e misli in nazorov koristno — vendar sem mnenja, da se ne vjemajo vse s temi izvajanja, v kolikor promatra članek strokovno kmetijsko izobrazbo za tako malenkostno in enostransko.

Končni smoter naše samoizobrazbe je poplmenitev stremelj in zdravljenje socialnih razmer. To je naša dolžnost. Zato smo malone vsi prepričani, da moramo s samoizobrazbo nadaljevati. Nešteto je razlogov, ki terjajo od nas, da se dvignemo nad povprečnost, da zdravo proučimo komponente ustroja človek. družbe in se seznanimo z novimi postulati, ki se v zgodovini vsakotoliko pojavijo v krepkih znakih in terjajo gotove spremembe. Temu moramo slediti, če hočemo biti činitelji in snovalci, ne pa orodje.

Kaj naj torej študiramo?

Večina je spoznala nujno potrebo proučiti vedo, ki se ne peča s posameznimi socialnimi odnošaji, marveč proučuje družabni sistem v njegovi enotnosti in je sinteza posameznih socialnih ved (gospodarstvo, pravo, morala, šege itd.), to je družboslovje (sociologija), ki bi jo lahko nazivali glavno teorijo družbe.

Ni to roman, ni zabava ali mogoče kaka usluga, to proučevanje je naša dolžnost. Saj je mnogo vprašani, ki vsak dan stopajo pred nas, dnevno se nam nudi prilika jih razreševati, a ker jih ne razumemo, ostanemo pasivni.

Je li to dobro, prav? Tega ne bo menda nihče trdil.

Družboslovje se kot sinteza socialnih ved dotika tudi vprašanju kruha, ne obravnava ga pa ločeno. Gospodarstvo pa je v življenju odločujoč činitelj, ker je osnova fizičnemu in duševnemu življenju. Kruh — življenje, to je osnovni zakon.

Kratek študijski nas pouči kako gospodarstvo učinkuje na razvoj narodov in nas usposobi za zdravo presojanje razmer v lastnem kraju in drugod. Brez teh sposobnosti ne moremo biti pravi učitelji.

Do tu se moramo vjemati.

Ne moremo pa podčrtati, da bi bilo strok. kmet. izobrazba tako mrtva črta, nekaj neobdigrateba.

Dasi je po gospodarskem sistemu tako utesnjena, da ne more zavzemati odločilnega mesta, vendar ne moremo še trditi, da vodi ta izobrazba v teorijo. Menda najmanj izmed vseh in to še posebej v naši deželi. Seveda moramo to izobrazbo razumeti od njene prave strani. Tudi ona more biti kakor sociologija a sinteza drugih ved in tudi dobro vzgojeno sredstvo, česar ne smemo pozabiti.

Osmo tlu naše samoizobrazbe smo govorili. A praktično življenje in tudi posebne okoliščine zahtevajo nekaj konkretnega. Da se lažje prerijem skozi težke gospodarske preskušnje in lažje vzdržim razne navale, je treba razumevanja in znanja, ki nam pokaže pravilno ravnanje z glavnicami, ki me preživljajo.

Z vprašanjem glede bodočnosti je nujno zvezano vprašanje vsakdanjega kruha. Smo v kmetijsko-delavski deželi, ki hrani še obilo koristnih snovi in ni še na mestu, da se naslanjamo na zakon o pojemači plodnosti zemlje. O tem bi se sicer dalo dosti pisati, a za sedaj naj zadostuje, če rečem, da smo še daleč od tega zakona.

Impulz za strokovno izobrazbo da ajo predvsem gospodarske razmere, a poleg njih tudi splošna naobrazba. Splošno naobražen kmetovalec bo takoj spoznal potrebo kmet. strok. izobrazbe. A resnica je tudi, da tudi strokovna izobrazba sili v splošno izobrazbo in posebej v splošnogospodarski ustroj.

Velike gospodarske in tudi moralne vrednosti združnega življenja poznamo pač vsi. Priznajmo pa, da je pri nas čut, oziroma razumevanje za potrebo takih ustanov kljub neznanosti gospodarskih razmer le v polovični zrelosti. Kje tiči vzrok, ako ne po velikem delu v pomanjkanju strokovnega znanja? Če hočem n. pr. ke ustanoviti kako zadružno, ni dovolj, da zastavim v to svoje razumevanje o gospodarstvu, da obrazložim pomen, važnost take ustanove itd. Splošno razumevanje in čut potrebe bosta prodirali v plasti naroda šele polagoma. Kjer pa je že zdravo znanje v izkoriščenju obdajajočih nas snovi, kjer sem dokazal vrednost gnojev, razumnega in smotrenega obdelovanja tal, važnost semen, umno živinorejo itd., nastopi potreba po snovi, ki nedostaja, kar ni neznatnega pomena. Sedaj se mi nudi prilika poseči tja, kamor nisem prej mogel. Prav lahko bom primerjal svoje razmere z onimi drugih dežel, zanimala me bo statistika, trg, ocenil bom zadržno življenje itd. itd. Na ta način se bolj priklenemo na lastna tla in se usposobimo za nadaljno socialno-koristno delo.

Mislim, da je nujno potrebno našega človeka strokovno učiti. Tostvarni napredek bo v vsakih razmerah in vsekdar dobrodošel. Pravilno razumevanje tega vprašanja ne bo golo teoretiziranje.

K načrtu za samoizobrazbo

II.

Še nekoliko besedi o gozdarstvu, predno pridemo k trgovini in obrti!

Kakor že omenjeno, pokriva slov. tla zelo mnogo gozda (ca 43% vsega površja). To predstavlja veliko bogastvo in ni čudno, če se je pred vojo izvažalo iz naših gozdov samo preko Trsta za čez 50 milijonov zlatih kron lesa. S tem denarjem bi krili lahko vse javne izdatke, da ne bi bilo nikomur treba plačevati nikakih davkov.

Važen predmet izvoza je bilo tudi ogle. Ta izvoz je znašal letno do 200.000 q, za kar se je porabilo do 133.000 m³ lesa (prostornine).

Največje število gozdnih obratov (premoženj) obsega do 5 ha gozda i. s. na Kranjskem do 78% števila vseh obratov. Motil pa bi se, kdor bi mislil, da ima teh 78% obratov tudi enak odstotek vseh gozdov v lasti. Ne, posest teh malih obratov obsega komaj 23,9% vse gozdne površine. K temu je dostaviti, da 37,4% kmetijskih obratov, torej več kot 1/3 nima niti pedi gozda v svoji posesti.

Posest gozdnih obratov, ki obsegajo nad 50 ha, kaže Lenarčičeva brošura. Po tej bi imeli gozda

1. država	1.764 ha
2. verski zaklad	19.296 "
3. občine	2.254 "
4. dežela in okraji	61 "
5. cerkev	10.412 "
6. zadruge in skupnosti	10.885 "
7. zasebniki	152.594 "

Skupaj 197.266 ha

Letni prirastek lesa je znašal 1.330.000 m³, ki se je deloma porabil doma, deloma eksportiral. Izvažal pa se je večinoma kot sirovina, namesto da bi se podelal; to je imelo za posledico preman dohodek iz gozdarstva. Izvoz je šel čez Trst v različne dežele Sredozemskega morja, posebno na Grško in v Egipt. Lahko se trdi, da se je obrt precej razvila baš vsled obširnih gozdov, posebno kjer je bilo dovolj vodne sile. V gozdnih veleobratih se nahajajo sledeče naprave:

1. parne žage	100 obratov
2. vodne žage	1944 "
3. tvornice za lesene predmete	10 "
4. " " kopita	2 "
5. " " pete	1 "
6. " " mobilje	14 "
7. " " čreslo	7 "
8. " " kuhinjsko pripravo	3 "
9. " " parkete	5 "
10. " " zaboe	3 "
11. " " gradbeno mizarstvo	10 "
12. " " tesarstvo	1 "
13. " " impregnir.	2 "
14. " " kline	1 "
15. " " eterična olja	1 "
16. " " galanterijo	1 "
17. " " pleteno mobilijo	2 "
18. " " vžigalice	1 "
19. " " toporišča in ročaje	1 "
20. " " leseno volno	1 "
21. " " mere	1 "

Žag je razmeroma zelo veliko, dasi so večinoma primitivne. Ustanovile so se, kjer se je sekal les, da se je prihranil transport težkega in neobdelanega lesa. Obrati žag navadno niso združeni z napravami za nadaljno obdelavo lesa; izvršujejo samo najnuj-

nejša dela. Središče lesne industrije sta Gorenjska in Notranjska.

Bilanca lesne industrije je bila pred vojno sledeča:

1. domača proizvodnja	104 milj. K.
2. uvoz	—
3. izvoz	50,5 " "
4. domača poraba	53,5 " "

Tik pred vojno je izgledalo, da bo nastopila v lesni obrti kriza. Vojna jo je preprečila, ker so se gozdovi lepo prodajali. Mali posestniki gozda pa niso bili pri tem na korist, ker so prejeli za svoj les le malo-vreden papir.

V lesni industriji je mogoče marsikaj izboljšati. Z umnim gozdarstvom (sekanje le starega drevja od 100 do 150 let in redno pogozdovanje) je mogoče dvigniti letni prirastek lesa, ki znaša pri nas le 2,8 m³ na ha, medtem ko priraste na Nemškem v državnih gozdovih do 4,14 m³ na ha. Tudi ni nikakega razmerja med količino izvoženega sirovega in obdelanega lesa. Pred vojno se je izvozilo le 16.000 m³ podelanega lesa, torej finejših lesnih izdelkov (pohištvo, sodi, parketi, rezbarije, lesna volna itd.), a je iznašal ves letni izvoz okrog 900.000 m³. Kaj pomeni ta razlika, nam najbolj pokažejo cene: ena tona podelanega lesa je veljala tedaj 1500 K, ena tona stavbenega ali žaganega pa komaj 75 K!

Obrt in trgovina.

Prave, lastne tekstilne obrti nimamo, dasi je med nami do 10.000 krojačev, šivilj in krznarjev. Znatno je razvito čipkarstvo, pa tudi vrvi se izvažajo. Da se tekstilna industrija ne razvija, je vzrok, da ne uspeva pri nas bombaž in da volne le malo pridelamo. V l. 1913 je prišlo pri nas poprečno na osebo 3,61 kg sirove bombaževine, iz katere je stalo blago 5,02 K poprečno na 1 kg, torej na osebo 18,12 K. Volnenega blaga je prišlo na osebo poprečno 0,66 kg v vrednosti 6 K, nadalje smo porabili konoplje, lana ter jute 4,52 kg v sirovem ali podelanem stanju. (Iz teh sirovin se izdelujejo vreče, vrvi, niti, platno itd.) Jasno je, da je šlo in gre še vedno ogromnega denarja v inozemstvo za razno blago tekstilne industrije, tem več, ker ima vsaka intenzivna industrija tendenco, da doma viša cene, a skuša na svetovnem trgu kolikor mogoče po ceni prodati, da zviša izvoz. (Domači povisek cen pokriva potem industrijalcu primanjkljaj na svetovnem trgu).

Kako je stavbeništvo? Proizvajamo cementa, apna in opeke ne le za lastne potrebe, marveč tudi za izvoz. Večja mesta so obenem izvozna središča.

Mnogo živil je, ki se pri nas ne proizvajajo in je treba torej zanje šteti denar v inozemstvo. Nekoliko številke naj pojasni njih uporabo: piva je prišlo pri nas pred vojno letno 33 l na osebo, (zda) manj, ker je postalo radi carine luksusa; zato se spi več vina in žganja, kave 1,66 kg na osebo, kuhinjske soli (monopol) 11 kg, (z všteto uporabo v industriji pa 4 kg na osebo več), južno sadje 8,3 kg, oljino olje 1 liter, riž 6 kg. Kakava in ča'a se je uporabilo pri nas vsaj za 1 milijon lir. Danes je gotovo uporaba tega znatno nižja in prav tako tudi južnega sadja, ki ga oplenitenje domačega lahko precej nadomesti. Riž je tečna hrana, ki je obenem tudi razmeroma poceni.

Sladkor se pri nas uvaža iz Češkega in Nemškega. Prišlo je poprečno 15 kg na osebo in ni v to množino štet oni, ki se je uporabil v industriji. Nimamo nikake sladkorne tvornice, zato nas stane sladkor blizu za polovico dražje, ker je visoka carina. Pred vojno je pl. Šuklje znanstveno dokazal, da bi se sladkorna industrija izplačala, ker bi sladkorna pesa pri nas dobro uspevala ter imela celo več sladkorja v sebi

kakor na Češkem. Do danes pa še ni prišlo do udeležitve njegovih načrtov.

Nič nam ni v čast, da se je pri nas uvažalo žganje oz. alkohol, dasi se ga je pri nas mnogo produciralo. Na leto je prišlo pred vojno 3.1 l žganja in žganih pišč na osebo. V tem oziru je danes v Julijski Krajini precej bolje radi omejitve kuhanja žganja.

Petroleja se je porabilo pri nas približno 7 l, produktov pa, ki se dobivajo iz sirovega mineralnega olja (nafta), to je bencina, petroleja, mazilnih olj, stearina, parafina itd. je prišlo do 15 kg na osebo. Vse to se je moralo uvažati.

Za izdelovanje sveč in mila, kar je tako enostavno, da bi zmogla vsaka gospodinja, se sirovine dobe deloma doma, deloma bi jih morali kupiti (stearin, parafin in kemikalije). Vendar je domača proizvodnja majhna in se tudi sveče in milo uvažajo.

Naše steklarstvo ni zelo razvito in se več steklarskih izdelkov uvažajo kot pa izvažajo. Bolj je razvito lončarstvo, katerega proizvodnja krije domače potrebe. Pač pa se uvažajo finejši izdelki iz porcelana, ki so seveda dražji.

Popolnoma ali deloma smo navezani na uvoz žvepla, (ki ga gre pri nas razmeroma mnogo radi vinoreje), umetnih gnojil, (ki še niso mnogo razširjena), razstreliv, zdravil, barvil, modre galice in še drugih kemikalij.

Kjer je les, tam so pogoji za razvoj papirne industrije, papirja za knjige in časopise, finega papirja za dokumente ter slabšega za kartonažne izdelke. Pred vojno se je izdelalo papirja za vrednost do 5 milj. K, od česar se je izvažalo preko 2/3 produkcije (za 3.2 milj. K). Ta proizvodnja bi se dala zelo povečati, ker se pri nas les izvažajo večinoma nepodelan, torej kot sirovina; izdelki bi veliko več donášali, posebno še rotacijski papir, ki se pred vojno pri nas ni izdeloval.

Dobro je razvita industrija z usnjem in čevlji, ker se glavna sirovina, koža, prideluje doma. Že pred vojno smo se osvojili ter producirali veliko več kot pa potrebovali doma. Proizvodnja se je cenila na 21 milj. K, izvoz pa 7 milj. K. Vendar se je nekaj blaga tudi uvažalo i. s. se je cenil uvoz na 2 milj. K. V te vsote je vračuneno vse blago iz usnja, kakor konjske oprave, usnja za vozila itd.

Mlinarstvo je pri nas dovolj razvito. Prevladujejo mali obrati, ki zmeljejo dnevno od 1/4 do 20 q žita. Velikim mlinom se je pred vojno dovažalo žito iz Ogerske, Romunske in celo iz Rusije. Večina mlinov je uravnana na vodni obrat, vendar so naše vodne sile, dasi obilne, precej nestalne. Voda namreč naraste v deževju zelo visoko, ob suši in pozimi pa gladina močno pade, tako da imamo dva vodna mini-

muma. Električna moč se najbolj rabi v jeseni in pozimi; a medtem, ko je v jeseni dovolj, so pa vode na zimo, kadar zmrzne, zelo nizke, kjer ne dobivajo dotokov iz snežnikov. Vsekakor bi bilo večje izrabljanje vodnih sil ogromnega pomena za obrt, kakor tudi za kmetijstvo.

Kako je z rudami? Značne množine živosrebrne rude, cinka in svinca ter premoga se dobe pri nas (Idrija, Rabelj, Labinj), železne rude pa ni toliko, da bi se razvila težka industrija in da bi izdelovali posebno fine še produkte, kakor stroje itd. Moderna tehnika, posebno iznajdbe v kemiji, so povzročile koncentracijsko gibanje železne industrije in sicer na korist velepodjetjem. Zato mala podjetja izginjajo, posebno od početka XX. stoletja dalje. Tako stimo pred dejstvom, da zapušča železna industrija kar cele dežele ter se seli tja, kjer je mogoče proizvajati v velikem obsegu in se lahko dela noč in dan. V takih krajih je namreč proizvajanje cenejše in to odloča. Železna industrija se je na pr. s Kranjskega preselila deloma na Štajersko, deloma v Trst. V Trst se dovažajo ruda po morju iz Bosne, Grške, iz Alžira, s Španskega in Ruskega. Plavži pa so mogli uspevati le, ker je transport po morju zelo poceni in ker se dovažajo izvrstna ruda: 45% železa, medtem ko se dobiva drugod ruda s povprečno 30 do 35% železa. V l. 1913 se je v Trstu produciralo 1.1 milj. q sirovega železa. V istem času se je računalo, da porabi oseba povprečno 48.8 kg železa letno. Tržaška proizvodnja lahko krije vso porabo železa med Slovenci (letno okrog 450.000 q). Potrebuje se večinoma: traverze, žica, žebli, pločevine, stroji in razno blago, za kar se izda letno gotovo nad 100 milj. L.

Jul. Krajina ni bogata na rudah, posebno nima vsled svojih apnenskih sestavin predpogojev za razvoj premogovnikov. Le v Istri je v Karpanu zelo dober črni premog, ki se ga je l. 1913 izkopal 1.301.000 q. To seveda ni dovolj za domačo porabo, ker se mora računati vsaj 10 q letno na osebo. Torej je treba tudi premog uvažati.

Na potrebne šega torej pogrešamo, zato pa se v Idriji koplje dragocena živosrebrna ruda in zdi se, kakor bi bil potreben človek obdarovan z zlatnino, ko bi v resnici potreboval najpotrebnejšega: kruha in obleke. Iz tega rudnika, kjer se je l. 1913. dobilo 8200 q živega srebra v vrednosti 3.878.000 K, nimamo drugih koristi kot težko prislužen denar rudarjev.

Moderna industrija rabi posebno: črni in rjav premog, železo, svinec, baker, cink, cin in žveplo. Prav zažemljive so skrižalke, koliko se enega in drugega producira pri nas, toda priobčevati te tabele bi šlo preko potreb članka.

Delovna šola

(Nadaljevanje.)

Končno lahko povzamemo za učenca kot rezultat triletnega dela in opazovanj ob sklepu zadnjega pol leta splošen pojmov o življenju rastline (razmnoževanje, rasti, prehrana, bolezn, smrt, nega), in njih vloge, o boju za obstanek, o parazitizmu in simbiozi, o zgodovini rastlinstva in (deloma) o rastlinskem zemljepisju, kakor tudi o kulturi rastlin in o misli izbora (selekcije).

Skupno s temi deli in opazovanji se pridno vežba tudi pismena dejavnost. Te so nje oblike: 1) sistematično zapisovanje vseh pojavov, določenih za opazovanje, 2) opis ekskurzij (ne celih ekskurzij, ampak samo njih gotovih strani), 3) poročila o delih in načrtih zanje, 4) poročila o snovi, izbrana iz knjig ali taka, ki služijo za posplošene vrste dejstev,

5) »znanstvena posplošena«, 6) pisma in dnevniki intimnega začaja, 7) poslovno dopisovanje. Temu se pridruži zelo važna zadeva: »šolski časopis«, ki ima poleg vsega tudi ta ogromni pomen, da delo šole napravi razumljivo in vidno ljudstvu (vrsta odgovarjajočih člankov in notic za starše). Metoda je: otroci si sami poiščejo teme (najsigurne še sredstvo za pokvarjenje pisatelja je, da ga učimo pisati na nek postavljeni temi) in da pišejo prosto («slog je človek», in se slog razvije vsled tega samo tam, kjer pride človekova osebnost do veljave). Bojujemo se proti napakam, a ne z rdečilom, ampak z odgovornim pisanjem (na čisto, kolektivno pisanje, uporaba ortografskih slovarčkov) in, ko smo glavne poročke (pa ne vseh pogreškov) pojasnili, učimo odgovarjajoča pravila. Čitanje se razteza na knjige, ki obravnavajo predmet dela, poezijo gozda, na zemljepisne

knjiže (potovanja) in končno je običajno tudi prosto čitanje.

V jeseni se naši mali vrtnarji in gozdarji spel ustalijo v sobah (v mestu je tudi lahko mal vrt ali košček parka, ob potrebi za več šol skupno, ker ni nikake sile, da bi morala vsaka šola delati sama zase). Osnovni tema je tudi tu drevo in njegovo predelovanje. Otroci postanejo mizarji.

Mizarska dela začnejo pri nas z narečanjem palčic za cvetice in zabojev za posejanje (žaganje in struženje podolž, poševno, prerezanje lesnih vlaken — žaganje počez, skobljanje, vogli, zbijanje). Nato moremo kar povrsli napraviti sledeče predmete: tkalski čolnč, mlin za otroke, drog za zastavo, stojala za cvetice in pult za čitanje, meter, kuhinjsko desko, stiskalnico za cvetice, križ za božično drevo, klop, tkalno pripravo, obešalo, pokrov, lok, kopito, lopato, žlico, zajemalko. S tem, da otroci izdelujejo te predmete, ki so šoli potrebni za opremo tkalnice, kuhinje, predsobe (veže) in vrta, se učijo stružiti, stružiti z uporabo kota in njih vrst, žaganje in izrezovanje lukenj za zvezo lesa, pribijanje in vrtanje, spoznavajo dleto, pilo itd. Pri nadaljevanju mizarskih del izdelajo otroci olupševalno ograjo, stensko desko, obešalnik za brisače, klop pokrov za sod, kotomer in angleško tehtnico, okvir za podobe, delovni zaboječ, kovček, zabojček za zbirke, podnožnik. Pri procesu ob izdelovanju tega se otroci nauče rabiti žago in osrednji sveder itd. itd, ter napravijo nekak mizarski teča, ko izdelujejo vse te potrebne predmete.

Kakor se bralec še spominja, je bil pouk pričel že prej in sicer z opazovanjem, podajanjem ter z izvežbanjem zmožnosti, da morejo rabiti delovno orodje, na pr. žago, kladivo. Opazovanje in kazanje igra veliko vlogo. Svoboda in ustvarjanje se razvijejo se le naknadno in takoj, ko začnejo otroci risati načrte, sestavljati modele, izračunavati itd. Zelo koristno

je, če dela vzgojitelj skupno z otroci, kakor bi bil izkušen tovariš (ne pa učitelj). Najmanj (minimum) tega, kar hočemo doseči, je obdelovanje žaganice, žaganje, zbijanje, okraševanje. Naš cilj ni rokodelska umetnost, temveč izučenje splošnih podlag obdelave lesa s pomočjo metode «narediti».

V zvezi z lesnim delom si pridobimo nekoliko znanja v mehaniki: ravnotežje, (izenačenje moči ravnotežje sporednih sil, težišče vzvoda), vi ak (zavoji, matica), poševna strmina in zagozda (stružnik, oblič), prožnost (zabijanje žebeljev, prožnost zraku), odpor pri obdelovanju, trenje (mazanje obliča in pomilenje vijaka), prenos energije, zakoni energije (splošni pojmi).

Sen o napravi mizarske delavnice v vsaki šoli smatram za dovolj utopičen. Zdi se mi mnogo praktičnejše, če so v njej le na elementarnejša oroda za čisto lahka dela. Predlagal pa bi, da se raje organizira skupna delavnica za več šol, v katero bi potem zahajali otroci kakor gre mizar, ki nima delavnice v hiši. Tu vidimo še enkrat kako težko je šoli, da, skoro nemogoče, živeti osamljeno, izolirano. To si more dovoliti le bogata šola ali — vaška šola, kjer si otroci lahko nabavijo oroda pri starših.

Našh otrok torej pogosto ni v šoli ali pa delajo v šolski delavnici, če ta obstoji, dasi se spet tu zavzemam za skupno delavnico. Stvar je taka, da si učenec prisvoji tam neko gotovo socialno vzgojo, kakor se to zgodi v delavnici: gre «na delo», ima vrsto dolžnosti, je organiziran v neki proizvodni zvezi itd. Z delavnico in z «Otroškim oddelkom zveze» je pritegnjen v socialno življenje in pride v dotiko z družabnimi vprašanji. Kakor se je že prej učil zgodovino dela in dela očih, tako se uči zdaj spoznavati položaj in način življenja delavcev. Pri tem so potrebne, če le mogoče, koncem leta, a tudi med letom ekskurzije v kako mizarsko tvornico (v začetku leta na žago). (Dalje.)

Danske svobodne šole

Navadno preteče med nastankom kake pedagoške ideje in med njeno realizacijo mnogo časa; ali ob nastanku razmere še niso zrele, ali pa — kar je navadno — ustvaritelj idej nima dovolj vztrajnosti in iniciativnosti. Danske «svobodne šole» so imele srečnejšo usodo; pokretnik te ideje, Kristian Kold, je idejo tudi oživil in dovršil. Na enak način se je istotako v Danski razvila «ljudska visoka šola», koje ustvaritelj je Grundtvig, realizator pa istotako Kold. Kold se je rodil l. 1816. kot sin revnih staršev. Na učiteljske je vstopil šele z 18. letom, učenje pa mu ni posebno ugajalo; tudi do svojega bodočega poklica ni imel nobenega veselja. Nek dogodek pa je preobrazil njegovo duševnost: slovit kmet Peder Larsen Skroppenberg, pokretnik religioznega življenja v Danski, je nekega dne govoril na tem učiteljskem. Skroppenberg je propovedoval Boga kot neizmernega ljubitelja človeka, v nasprotju s srednjeveškim nazorom Boga kot neizprosne sodnika. Ta govor ni vplival samo na Koldovo religiozno čustvovanje, temveč mu je vdahnil tudi visoki pomen učiteljskega. Po dobro prestali izkušnji je bil nameščen v neki vasi. Takrat je bila navada, da so se otroci učili psalme in svetopisemske izreke na pamet; med njegovimi učenci jih je bilo nekaj, ki tega kljub pridnosti niso zmogli. To ga je napotilo, da je začel verstvo razkladati otrokom kot pravljice. Uspeh tega pouka je bil velik, a duhovščina se ni strinjala s tem in Kold je bil suspendiran. Šel je na to kot služabnik nekega duhovnika v Smirno in pre-

bil tam 5 let; tekom tega časa je dozorela v njem ideja «svobode šole». L. 1847. se je napotil v domovino; v Trstu je kupil ročni voziček, naložil nanj svoje imetje in krenil proti Danski. L. 1852. je ustanovil svojo prvo «svobodno šolo» v neki vasi na Fymu. Osnovne misli za to ustvaritev so bile: Šola ne sme graditi na otrokov mehanični spomin, tudi ne samo na razvoj intelekta, razvijati mora marveč v skladu z intelektom tudi čustveno življenje otroka. Pouk mora biti urejen tako, da ima otrok neposredno na njem veselje in korist. Znanje, ki ne služi naravni duševni rasti otroka, je škodljivo; vleže se kot trda, mrtva lupina na živo jedro otrokove duše. Iz šole treba odstraniti vsako nasilje. Kold ni izdal nobene knjige, pač pa je sam zase napisal podrobnejšo izvedbo lastnih pedagoških idej šoli. Kold meni, da je šola v vzgoji pomočnica staršev in sploh visoko ceni vzgojo in pouk, ki ga dobiva otrok doma, radi njegove naravnosti, neizumetničnosti; tu ima otrok prost dostop do vsega, kar ga zanima, in gible se lahko po svoji volji; telesnega dela ne manjka nikoli. — Kold je v svojem pouku znal izvrstno pogoditi otroški ton; tako je n. pr. nek deček, ko je slišal predpoldne v šoli prvi del Izakove dardite, šel popoldne v vrt in zaklical proti nebu: «Ljubi Abraham, nič se ne boj za Izaka, dobil ga boš spet nazaj. Jaz to za gotovo vem, sem sam dalje čital!» — Vsako delo so začeli in završili s petem. Ko je prišel škof k skušnji, se ni mogel načuditi, koliko psalmov, biblijskih zgodbic in nabožnih pesmi je znala deca na pamet, dasi jih nihče ni silil k učenju na pamet. Sloves o novi šoli se je hitro razširil med

ljudstvom in začeli so take šole ustanavljati tudi drugod, seveda na lastne stroške, kot privatne šole, ker država je zdrževala le javne šole, seveda starega kova. Sprva so bile te »svobodne šole« kaj primitivne; navadno se je vršil pouk pri enem izmed kmetov. Uspevale pa so lepo, kljub šikanam šolskih oblasti in duhovščine. Mnogo so očitali tem šolam, da razvajajo otroke, da ne marajo za resno delo in nima o vztrajnosti. Gotovo so bili vmes učitelji, ki niso pravilno shvačali svoje naloge in so v omenjenem smislu grešili; v splošnem pa so bili ti očitki neutemeljeni. Nasprotno: učenci teh šol se dosti bolj vglobijo v svoje delo kot na šolah, kjer dela o pod zunanjim pritiskom. — Do l. 1880. je narastlo število svobodnih šol na 300; ob tem času pa je preživelo gibanje krizo, število šol je začelo padati in stoji danes pri 200. Razlog za upad je bil v neugodnih finančnih razmerah (kmetje so morali vzdrževati tudi javne šole, četudi njihovi otroci niso zahajali tja), mnogo pa tudi v tem, ker se je pod vplivom svobodne šole izboljšal pouk na javnih šolah. Ko je Kold zasigural obstoj in smer svobodne šole, je preložil svoje delovanje na »ljudsko visoko šolo«. Tudi tu je mnogo korenitil »svobodni šoli«; slušalce, ki je v njih spoznal vzgojni dar, je nagovarjal, da gredo službovat na svobodne šole. Sploh so bili učitelji na teh šolah

večinoma nešolani ljudje, absolviranih učiteljskih kov je službovalo tam malo. Morda so ohranile prav radi tega tako tesen kontakt s pristnim življenjem!

Po Koldovi smrti l. 1915. je prevzela neka manjša univerza izobrazbo učiteljstva za svobodne šole. — Te tesne vezi, ki so spajale učiteljstvo svobodnih šol z ljudstvom, so rodile še en dragocen sad: ti učitelji so se zavzeli tudi za vzgojo in pouk odrasle mladine. Ta posel so vršili večinoma ob večerih. Iz tega večernega pouka so se izcimile redne nadaljevalne šole. Ustanavljati so začeli tudi narodno brambo; v zvezi s tem so gojili telovadbo in danes se danski kmetijski dečki smejo smelo prištevati med najboljše telovadce sveta. Učitelji svobodnih šol so prirejali tudi zborovanja za odrasle ter vabili na ta zborovanja učitelje univerz, duhovnike, politike itd., da predava o ali da vodijo diskusije o najrazličnejših temah. Ni čudo, če se je s takim intenzivnim delovanjem povzdignil duševni nivo danskega kmeta v najkrajšem času do neverjete višine. Nekdaj mala, ubožna, zanemarjena Danska je postala tekom nekaj desetletij gospodarsko ena najtrdnjših držav; v tem je menda v zgodovini brez primere. Njena gospodarska moč sloni največ na zadrugah.

D. werd. Zta. 1924.

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje.)

2.) Prav tako so napačne spojenke s samostalnikom in trpnoprekletim deležnikom, ker je trpnoprekletli deležnik ločljiva beseda: očividni; kot ne govorimo uhošljen; nadalje je drugi del iz dovršenega glagola videti, a spoenke se tvorijo le z nedovršnimi glagoli; končno je tvorjena iz besed oko in videti, kakor če bi ne gledali vedno z očmi in kot da bi ne bilo vse z očesom vidno. Namesto očividni porečemo: jasen, razločen, neovrgljiv, nedvomen; namesto očividno: jasno, razločno, neovrgljivo, brezdvomno, gotovo, prav gotovo.

3.) Bogaboječ je prav tako napačna spojenka kot one pod 1.), ker je spojena iz samostalnika v rodilniku in deležnika boječ se ter je izpuščen zaimsek se; po tem vzorcu bi smeli pisati tudi bogaljubec, bogačasteč. Zato samo: boječ se Boga. Ne: bogaboječ človek, ampak: človek boječ se Boga. Kdor govori bogaboječ človek, naj govori še senceplašec konj, namesto sence se plašec konj.

4.) Napačno se tvorijo s samostalnikom v rodilniku sledeče spoenke: bojažljiven, bogatajen, sadunosen; prav: boježeljen, bogotajen, sadonosen.

Pridevniške spojenke s pridevniki.

Spojenke se tvorijo:

1.) Iz pridevnika in samostalniškega debla, ki ima pridevni pomen ter povedo kakovost predmeta po

kakovosti kakega njegovega dela: trdoglav, trdokljun, zlatokljun, debeloglav, dolgoprst, dolgonog, dolgokrak, dolgorok, širokoust, zlatoust, črnook, mrkook, debelonog, golobrad, golorok, gologlav, roženokril, hromonog, brzonog, brzopet, sivobrad, sivolas, belopolt, temnopolt, širokopleč, krivonog, srepopok, srebrnostrun, mlečnozob, dolgouh; strmoglav ima prenesen pomen; — zlatorog, zlatoper, krivokljun, ki so posamostaljeni.

2.) Iz pridevnika in samostalniškega debla z obrazilom — en in imajo isti pomen kot one pod 1.): širokousten, rdečeličen, dobrosrčen, odkritosrčen, trdosrčen, rahločuten, tučroden, bistroumen, kratkoviden, daljnoviden, šibkoviden (iz: kratek vid, daljni vid, šibak vid); trdovraten, trmoglaven, širokokrajen, slaboumen.

3.) Pridevniške spojenke, ki so nastale iz sestavljenih občnih in lastnih imen in se tvorijo iz pridevnika in samostalniškega debla:

a) z obrazilom — en: (velika noč) velikonočen, (novo leto) novoleten, (baba vera) babeveren, (nova maša) novomašen, (kriva prisega) krivoprišen, (pravi čas) pravočasen, (nova doba) novodoben, (staro kopito) starokopiten, (sladka voda) sladkovoden, (prosta volja) prostovoljen; (šolska politika) šolskopoličen, (cerkvena politika) cerkvenopolitičen, (verska mravnost) verskonraven, (narodno gospodarstvo) narodnogospodarski, (rimski katolik) rimskokatoličen. (Dalje.)

«Naš Glas» — glasilo udruženja slov. srednješolcev u Italiji. — Naši danci pokrenuli su u Trstu ovo svoje glasilo. Već su mu izašla dva broja, čime upravo iznenadiše svoje kolege, a i nas sve. Ta nije malenkost izaći u nas novinom ili revijom već samo zbog troškova a i suradnika. A upravo je ovaj korak naših daka plod njihove odvažnosti, smelosti, idealnosti i oduševljenja. «Naš Glas» donasa raznoliko štivo vezanim i nevezanim slogom u slovenskom i srpsko-hrvatskom jeziku. Donasa poučne i zabavno-beletrističke sastavke. Nije tu sve zlato, a ni srebro, ali za nas je glavno duh čitava lista i smer što ga naše

dastvo poprimilo, te svrha ove revije. U njoj naime sve odiše ljubavlju do rodne grude i materinjeg jezika; svaka reč u listu miriše čistim ljudskim osećajima i idealima. Pa drugačije i ne može mlado srce da čuti, a novo pero da piše. Mi diveći se smelosti naših daka, koji sa svojim poduzećem iskazuje bratstvu obiju naših plemena, u radu za narod i svoj napredak, ne možemo a da im pothvat ne odobravamo, a ujedno preporučujemo glasilo i našem učiteljstvu. Time bismo naše mlade proletarce oduševili u njihovu prvom poletu u taj beli, bolje tako šareni svet. — V. S.

